

2. MUHAMMED NADİR ŞAH DÖNEMİ TÜRK-AFGAN İLİŞKİLERİ

2.1. Nadir Şah'ın Afganistan Tahtını Geri Alması ve Krallığının Onaylanması

Muhammed Nadir Şah, Afgan kraliyet ailesi üyelerinden birisidir. Amanullah Han ile aynı soydan gelmektedir. Nadir Şah, Amanullah Han'ın kuzenidir²⁹¹. Eski Afgan Emiri Dost Muhammed'in yeğeni Mehmet Yusuf Han'ın oğludur²⁹². 1883 yılında ailesinin sürgünde bulunduğu Hindistan'da doğmuştur. 1905 yılında Afganistan'a gelmiştir. Askeri eğitim alarak Afganistan Ordusu'na girmiş, hızla terfi ederek Amanullah Han'ın babası Habibullah Han'ın son zamanlarında sipahsalar yani başkomutan olmuştur. Amanullah Han kral olunca Host'a kolordu komutanı olarak gönderilmiştir. Üçüncü İngiliz Savaşı sırasında önemli askeri başarılar elde etmiştir²⁹³. 1921–1924 yıllarında Milli Savunma Vezirliği yapmıştır. Nadir Han, muhafazakâr bir yapıda olduğundan Amanullah Han'ın hızlı reformlarına karşı çıkmıştır. Bu sebepten resmi bir sürgün olarak, Paris Büyükelçiliği görevine gönderilmiştir. 1924–1928 yıllarında bu görevi sürdürdükten sonra görevinden ayrılarak inzivaya çekilmiştir. Amanullah Han döneminde hâkim olan iki hizipten birisini temsil etmiştir. Birincisi olan Hariciye Veziri Mahmut Tarzi hizbi; reform yanlısı, Türkiye ve Türklere yakınlık gösteren bir tutumu takip etmişlerdir. İkinci hizbi ise o sırada Başkomutan olan

291 Braithwaite, a.g.e. s. 16.

292 Bir başka ifade ile Muhammed Nadir Şah; Eski Afgan Emiri Dost Muhammed'in kardeşinin torunlarından. Yani Amanullah Han ile aynı soydan gelmektedir, (Emadi, a.g.e., s. 33).

293 Loyn, a.g.e. s. 169; Edmund Yorke, **Playing The Great Game, Britain, War and Politics in Afghanistan, since 1839**, Robert Hale Limited, London 2012, s. 330–331.

Muhammet Nadir Han ve kardeşleri temsil etmiştir. Daha muhafazakâr bir yapıyı Afganistan içi önermişlerdir²⁹⁴. Fakat reformcu Mahmut Tarzi hizbinin görüşlerinin baskın olarak kabul görmesi sonrası Nadir Han, Fransa'nın Nice şehrine çekilmiştir. Bir süre sonra yukarıda değinildiği üzere Afganistan'ın düştüğü zor durum üzerine şiddetle memleketine çağırılmıştır²⁹⁵.

Bu gelişmeler üzerine Şubat 1929'da önce Hindistan'a geçen Nadir Han, daha sonra Mart 1929'da Host'dan Afganistan'a girmiştir. Kardeşleri Haşim Han, Şah Veli ve Şah Mahmut Hanlarla birlikte Kabil'in güneyinden ve doğusundan asker toplamışlar ve Nadir Han topladığı askerlerin kabile reislerine askeri rütbeler vermiştir. Peştun kabileleri, soy bağı itibarıyla başlarında Tacik birisini lider olarak görmek istemediklerinden Peştun Nadir Han'a destek vermişlerdir²⁹⁶. Hazırlıklarını müteakip Beçe-i Saka'nın üzerine yürümüşlerdir. Nadir Han, Beçe-i Saka'ya karşı bir "sivil savaş" başlatmıştır²⁹⁷. Aylarca süren kanlı çatışmalardan sonra Muhammed Nadir Han Afganistan'ın kuzeyine de hâkim olunca Beçe-i Saka kaçmak zorunda kalmıştır²⁹⁸. Nadir Han'ın kuvvetleri 9 Ekim 1929'da Kabil'e girmiş, üç gün sonra kraliyet sarayı ele geçirilmiştir²⁹⁹.

Nadir Han Beçe-i Saka ile mücadelede başlarken maksadının, Afganistan'ı çete reisinin elinden kurtarmak olarak açıklamıştır. Aslında Afgan tahtında gözü yoktur. Fakat Afganistan bir kral tarafından idare edilecektir. Amanullah Han'a duyulan büyük öfkeden dolayı geri getirilemeyecektir. Bu durumda Nadir Han, Afgan ileri gelenleri³⁰⁰, kabile reisleri, yüksek memurlar ve Afganistan'ı terk etmemiş Türk, İran

294 Özmen, *a.g.e.* s. 201-202.

295 Emadi, *a.g.e.* s. 34.

296 Loyn, *a.g.e.* s. 175.

297 Wyatt, *a.g.e.*, s. 214.

298 Mir Muhammed Sıddık Ferheng, *Afganistan Der Peñç Karn-ı Ahir*, C: 3, İntişarat Duruñşes Yayınları, İran Meşhed, 1371, s. 574.

299 Şimşir, *Atatürk ve Afganistan*, s. 231.

300 Afganistan'da yönetimin meşruiyeti Loya Jirga denilen "Büyük Jirga" tarafından belirlene gelmiştir, *Afganistan Bilgi Broşürü*, Gnkur. Yay., Temmuz 2006, s. 3-2; Nadir Şah'ın seçiminde de 150 kişilik Loya Jirga denilen Afgan Meclis-i Ayamı'nda sefidan (aksakallılar), Nadir Han lehine oy kullanmışlardır, (Ferheng, *Afganistan Der Peñç Karn-ı Ahir*, C: 1, s. 592); Günümüzde 2013 Afganistan'ında söz konusu sefidan (aksakallılar)ın toplumda çok önemli işlevleri vardır. Mahallerindeki anlaşmazlıkları mahkeme gibi imzaları ile karara bağlamakta, verdikleri bu kararlar devlet nezdinde geçerli kabul edilmektedir.

büyükelçileri, Rus maslahatgüzarı ile bir toplantı düzenlemeye karar vermiştir. 16 Ekim 1929’da yapılan bu toplantıda büyük çoğunluk Nadir Han’ın tahta geçmesini istemektedir. Son olarak Türk Büyükelçisi’nin görüşünü sorduğunda Büyükelçi Yusuf Hikmet Bayur Latince “Wox populi, wox Dei (*Halkın sesi, Hakkın sesi*)” karşılığını vermiştir. Bu söz üzerine, Nadir Han’ın krallığı kabul etmesi üzerine salondakiler alkışlarla Nadir Han’ı kutlamışlardır³⁰¹. Bu durum Nadir Han’ın Türk dostluğuna ne kadar önem verdiğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir³⁰². Böylece Nadir Han “Şah” unvanını alarak Afganistan tahtına geçmiştir. Böylece Afganistan’da hanedan olarak “Musahiban dönemi” veya “Yahyakhel hanedanı”³⁰³ dönemi başlamıştır³⁰⁴.

Öte yandan dokuz ay boyunca Afgan tahtını işgal etmiş olan Beçe-i Saka, Nadir Şah tarafından suçlarının bağışlanacağı vaadi ile teslim olmuştur. Fakat Beçe-i Saka tarafından zulüm görenlerin yakınları Kral’a, “*ancak devlete karşı işlenen suçları bağışlayabileceğini, şahıslara karşı işlenen suçları bağışlamaya yetkisinin olmadığını*” söylemişlerdir. Bunun üzerine Beçe-i Saka Habibullah, mahkeme kararıyla 3 Kasım 1929’da idam edilmiştir³⁰⁵.

Afganistan’da meydana gelen baş döndürücü gelişmeler üzerine Türkiye olaylara soğuk bakmaya başlamıştır. Türkiye’de tam bir şaşkınlık hâkimdir. Atatürk yakın dostu Amanullah Han’ın Afgan tahtından uzaklaştırılmasını önceleri hoş karşılamamış, fakat sonraları durum düzelmiştir. Bu girişim önce Nadir Şah’tan gelmiştir.

301 Nadir Şah’ın kraliyete getirilmesi Loya Jirga’da “evet” veya “hayır” şeklinde oylanmış ve çoğunluk sağlanarak Nadir Şah kral seçilmiştir, (Robert D. Crews, Amin Tarzi, **The Taliban And The Crisis Of Afghanistan**, Harvard University Press, Cambridge, London, 2008, s. 167); Karakter olarak sufi bir anlayışa sahip Nadir Şah Loya Jirga’da Sünni İslam’ın Hanefi fıkhını uygulayacağı sözünü vermiştir, (Dupree, **a.g.e.**, s. 463).

302 Saray, **Afganistan ve Türkler**, s. 203–204; **Geçmişten Günümüze Türk-Afgan İlişkileri**, s. 70.

303 Kakar, **a.g.e.**, s. 4.

304 1929’da Afgan Kralı olan Nadir Şah’tan itibaren Davut Han’ın öldürüldüğü 1978’e kadar olan döneme soy bağından dolayı “Musahiban dönemi” denilmiştir. Musahiban, Muhammedzailerden olup o dönemde “Peşaver Serdarları” olarak bilinmektedir. Daha önce yasal olarak krallığın varisi olamamaktadırlar. Bu sebepten olsa gerek Nadir Han kral olduktan sonra unvanını “Şah” olarak değiştirmiştir, (Thomas Barfield, **Afghanistan A Cultural and Political History**, Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2010, s. 197).

305 Şimşir, **Atatürk ve Afganistan**, s. 232; Beçe-i Saka aslında “yüreği saf bir adam” olarak tanımlanmıştır. “İngilizlerin oyununa gelmiş” ve İngilizler tarafından kullanılmıştır. Beçe-i Saka döneminde Afganistan hazinesi bitirilmiştir, (Ağa Muhammed Gayret, **a.g.e.** s. 1).

2.2. Nadir Şah'ın İcraatları ve Türkiye İle İlişkileri

Muhammed Nadir Şah tarafından tam bir tarafsızlık politikası izlenmiştir. Şartlara göre, planlı bir şekilde, aceleci olmadan yavaş hareket etme yöntemi benimsenmiştir. Ülkenin sosyo-ekonomik şartları dikkatle takip edilip, içeride karışıklıklara yol açmayacak oranda reform yapılmaya çalışılmıştır. Bu arada Afgan halkının görüşü ve muhafazakâr düşünceler de bir şekilde yatıştırılmıştır. Eğitimde ise, ortaokulların yeniden açılması ve yüksek öğrenim için yurtdışına öğrenci gönderme programının yeniden uygulamaya konulması, tarihi önem taşıyan adımlar olmuştur.

Afganistan'da meydana gelen bu sınırlı ve ihtiyatlı gelişmelerin yanı sıra, dış dünya ile de yeniden ekonomik ve diplomatik ilişkiler kurulmaya çalışılmıştır. Nadir Şah yönetimi altındaki yeni Afgan monarşisi, bu doğrultuda dış politikada özellikle Türkiye ve İran ile Amanullah Han döneminde kurulan sağlam ilişkileri yeniden tesis etme çabası içinde olmuştur. Nadir Şah için Atatürk Türkiye'si Afganistan'a model olma konumunu koruduğu gibi, Atatürk de örnek lider olma vasfını devam ettirmiştir³⁰⁶.

Muhammed Nadir Şah, Afganistan tahtına geçmesinden yaklaşık on gün sonra 27 Ekim 1929'da Türkiye Cumhuriyeti'nin yıldönümü münasebetiyle Türkiye Cumhurbaşkanı Atatürk'e bir kutlama telgrafı göndermiştir. Mesajda Türkiye'yi "*kardeş ülke*" sayarak Türkiye'nin mutluluğu için iyi dileklerini sunmuştur³⁰⁷. Açıkça görülmektedir ki krallığı kabul ederken Türkiye'nin Büyükelçisinin görüşünü aldığı gibi, on gün sonra yaptığı bu jestle Türkiye'ye yaklaşmak istemiştir. Türkiye Cumhurbaşkanı Atatürk bu telgrafa 4 Kasım 1929'da verdiği cevapta mesafeli davranarak teşekkür etmekle yetinmiştir³⁰⁸.

306 Mehmet Köçer, "Atatürk İnkılâbının Nadir Şah Döneminde Afganistan'ın Modernleşme Çabasına Etkisi", *Turkish Studies*, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 3/4, Summer 2008, s.562.

307 Muhammed Nadir Şah'ın gönderdiği mesajın orijinal İngilizce metni şöyledir: "*On the Grand occasion of the national celebrations of our brother government Turkey I take the happy opportunity to congratulate Your Excellency most sincerely and to renew my best wishes for the welfare of the Turkish nation and Republic*", (Şimşir, *Atatürk ve Afganistan*, s. 233).

308 Şimşir, *Atatürk ve Afganistan*, s. 233–234.

Nadir Şah Afganistan tahtında yerini sağlamlaştırdıktan³⁰⁹ sonra reform hareketlerine girişmiştir. Nadir Şah, başlangıçta doğu ve güney Peştun kabileleri tarafından desteklenmiştir. Afganistan'ın batısı ve kuzeyinde de rejimini kabul ettirdikten sonra Eylül 1931'de 510 üyeden oluşan Büyük Meclis (Loya Jirga)'i toplayarak Amanullah Han'ın şer'i kurallara göre "hal edilmesini" sağlamıştır. Böylece Afgan krallığının resmi hakları Nadir Şah'a geçmiştir³¹⁰.

Amanullah Han gibi radikal değişikliklerden uzak durarak, yapaçağı ıslahatları ılımlı bir şekilde İslami değerlere bağlı kalarak harekete geçirmiştir³¹¹. Nadir Şah Afganistan'a özel bir Anayasa ile birlikte kanunnameler hazırlatmıştır. Anayasa'nın büyük bölümünü Türkiye'den almıştır. 31 Ekim 1931'de yürürlüğe koymuştur. Bu Anayasa küçük değişikliklerle 1964 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. Eğitim ve öğretim alanında Amanullah Han'ın icraatlarına paralel olarak okullar açmış, Avrupa'ya ve Türkiye'ye öğrenci göndermeye devam etmiştir. Afgan Ordusu'nu yeniden teşkilatlandırmış, subaylar ve liderler yetiştirecek askeri okullar açmıştır. Nadir Şah'ın yaptığı mütevacı reformlar, halk tarafından daha gerçekçi bulunmuş ve benimsenmiştir³¹².

Nadir Şah döneminde Prof.Dr. Rıfkı Kamil (Urga) Bey tarafından Afganistan'da ilk tıp fakültesi kurulmuş, milli banka kurulmuş ve yeni Afgan Anayasası hazırlanmıştır. Ekim 1931'de "Usul-u Esas-ı Devlet-i Âliyi Afganistan" adıyla kabul edilen yeni Anayasa, 110 maddeden meydana gelmiştir. Bu maddeler Türkiye ve İran'dan alınmakla birlikte çoğunluğu Türkiye'den alınmıştır³¹³. Yine bu dönemde Sanayi, Harbiye ve Muallim mektepleri yeniden açılmıştır. Bu dönemde Türkiye tarafından, Harbiye'de Türk öğretmenlerin görevlendirilmesi yönünde talepte bulunulmuştur. İngiliz istihbarat raporlarına göre; "*iki ülke arasında yapılan bir antlaşmayla Kabil Askerî Okuluna (Harp Okulu) sadece Türk öğretmenlerinin vazifelendirileceğine yönelik gizli antlaşmanın*

309 Beçe-i Saka'dan sonra Ulema, İslami Şer'i kuralları uygulayacağı sözünü veren Peştun Nadir Şah'ı desteklemeye karar vermiştir, (Marsden, a.g.e. s. 80)

310 Barfield, a.g.e., s. 197; Peştun kabileleri Amanullah Han'a karşı olduklarından dolayı Amanullah Han'ın krallığı resmi olarak Loya Jirga'da onaylanmıştır, (Barfield, a.g.e., s. 5).

311 Bijan Omrani, Mathew Leeming, *Afganistan*, Odyssey Boooks, New York, 2005, s. 82.

312 Saray, *Afganistan ve Türkler*, s. 204-205.

313 Ferheng, *Afganistan Der Peñ Karn-ı Ahir*, C: 1, s. 592.

tekrar yürürlüğe girmesi için Türkiye Büyükelçisi Nadir Şah'a baskı yapmıştır. Nadir Şah da bu yaşananları, İngiliz elçisine aktarmıştır³¹⁴. Nadir Şah bu dönemde ayrıca Afganistan'ın güvenlik ve emniyetine özel önem verilmiştir³¹⁵. Nadir Şah, ayrıca 1930'larda Seleng Geçidi boyunca yeni yollar yaptırmıştır³¹⁶

Bu arada Afganistan'ın Ankara Büyükelçisi Gulam Ceylani Han, Ankara'daki görevini bırakarak Roma'daki Amanullah Han'ın yanına gitmiştir. Nadir Şah'da onu görevinden alarak, Ankara'da hoşnutlukla karşılanacak olan Nebi Han'ı Afganistan'ın Ankara Büyükelçiliğine tayin etmiştir. Yeni Büyükelçi'nin Ankara'da göreve başlaması dolayısıyla Nadir Şah, Atatürk'e yazdığı güven mektubunda; iki kardeş ülkenin samimi dostluğuna vurgu yapmıştır. Büyükelçi Gulam Nebi Han, 6 Nisan 1930'da güven mektubunu Atatürk'e sunmuştur. Bu esnada Atatürk, Büyükelçiye hitaben yaptığı kabul konuşmasında “*Afgan milletinin refah ve inkişafını*” dilemiştir. Öte yandan Türkiye'nin Kabil Büyükelçisi Yusuf Hikmet Bayur, 24 Haziran 1930'da güven mektubunu Kral Muhammed Nadir Şah'a sunmuştur. Bu sırada Kral Nadir Şah Atatürk'ü kastederek “*kâffemiz Reisi Cumhur Hazretlerini başımız biliriz*” demiştir³¹⁷. Çeşitli vesilelerle Atatürk'le Nadir Şah'ın telgraflaşmaları devam etmiştir. Nadir Şah, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu münasebetiyle 28 Ekim 1930'da çektiği mesajda “*Kardeş Türk Milletinin Milli bayramı münasebetiyle samimi tebriklerimi ve çok büyük dostluk hislerimi arz eder ve necip Türk Milleti ve devletinin saadetini dilerim*” demiştir. Atatürk bu telgrafa verdiği cevapta “*fevkalade duygulandığını*” belirterek “*necip Afgan milletinin saadetini*” dilemiştir³¹⁸.

Öte yandan Afganistan'ın Ankara Büyükelçisi Gulam Nebi Han, görevi esnasında Berlin'e izinsiz bir gezi yapmış, Amanullah Han³¹⁹ ile Nadir Şah aleyhine görüşmelerde bulunduğu söylentileri yayılmıştır.

314 Çelikkanat, **a.g.t.**, s. 4-57.

315 Ağa Muhammed Gayret, **a.g.e.**, s. 1.

316 Braithwaite, **a.g.e.** s. 86; Emadi, **a.g.e.**, s. 35.

317 Arslan, **a.g.m.**, s. 55.

318 Şimşir, **Atatürk ve Afganistan**, s. 239-242.

319 Amanullah Han'ın Türkiye'ye yaptığı seyahatler Nadir Şah Tarafından kuşkuyla karşılanmış, bu münasebet hakkında bilgi istenmiştir. Türkiye 28 Şubat 1930'da telgrafla verdiği cevapta Amanullah Han'ın özel ziyaret amacıyla Türkiye'ye geldiği, siyasi amaç güdülmeyeceği açıklanmıştır, (Şimşir, **Atatürk ve Afganistan**, s. 253), Amanullah Han ayrıca 1933 yılında Türkiye'ye bir gezi daha düzenlemiş ve Atatürk tarafından kabul edilmiştir.

Bunun üzerine 10 Ocak 1931’de görevinden alınarak, yerine Ankara’yı çok iyi bilen Sultan Ahmet Han³²⁰ 28 Mart 1931’de ikinci defa Afganistan’ın Ankara Büyükelçiliği görevine tayin edilmiştir. Nadir Şah, Ankara’ya tayin edilen Sultan Ahmet Han ile birlikte bir fotoğrafını göndermiş, mektubunda “Aziz ve Alimiktar Kardeşim” şeklinde hitap ederek, fotoğrafı için “*kardeşlik muhabbeti hatırası olmak üzere*” gönderdiğini bildirmiştir. Bu mektup ve fotoğrafa karşılık Atatürk 16 Nisan 1931 tarihli “Aziz ve Muhterem Kardeşim” hitabı ile başladığı cevabi mektubunda “*bilmukabele bir resmini*” gönderdiğini yazmıştır³²¹.

Türkiye’nin Kabil Büyükelçiliğini 1928’den beri sürdüren Yusuf Hikmet Bayur, 1 Ağustos 1931’de merkeze alınarak Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğine yeniden atanmıştır. Bu vesile ile Nadir Şah, gönderdiği mektupta “*Büyük Birader*” olarak nitelediği Atatürk’e uzun ömürler dilemiştir. Atatürk bu mektuba 30 Nisan 1932’de verdiği cevapta “Aziz Dostum ve Biraderim” şeklinde hitap ederek dostluğun vardığı boyuta işaret etmiştir. 1933’de Afganistan’ın Berlin Büyükelçisi ve Nadir Şah’ın kardeşi Serdar Aziz Han vurularak öldürülmüştür. Bunun üzerine Atatürk’ün yazdığı taziye mesajına Nadir Şah, teşekkürle karşılık vermiştir. Nadir Şah son olarak 29 Ekim 1933’de Türkiye’nin onuncu yıl dönümünü kutlamıştır. Atatürk, bu telgrafa 4 Kasım 1933’de karşılık vererek teşekkürlerini bildirmiştir. Türkiye’nin Kabil Büyükelçiliğine 21 Ocak 1933’te büyük Türk edebiyatçısı Memduh Şevket Esendal³²² tayin edilmiştir. Güven mektubu Nadir Şah’a vermek üzere hazırlanmış ancak Memduh Bey, Kabil’deki görevine başlamadan³²³ Nadir Şah hayatını kaybetmiştir³²⁴. Güven mektubunu kabul etmek oğlu Zahir Şah’a nasip olacaktır.

320 Sultan Ahmet Han da Türkiye’nin tasvip ettiği bir kişiliktir. Ankara’daki birinci görevi sırasında çok sevilmiş ve herkesin takdirini toplamıştır. Bu tayinde de Türkiye’nin gönlü alınmak istenmiştir.

321 Şimşir, *Atatürk ve Afganistan*, s. 248–251.

322 Memduh Şevket Esendal 1883 yılında Tekirdağ Çorlu’da doğmuştur. Aslen edebiyatçı olan Esendal, Türkiye’nin ilk orta elçisi olarak Azerbaycan’a gönderilmiştir. 12 yıl kadar İran, Afganistan ve Sovyet Rusya’da kalmıştır. Bu dönemde Farsça, Rusça ve Fransızca öğrenmiştir. 1952’de hayatını kaybetmiştir, (*Geçmişten Günümüze Türk-Afgan İlişkileri*, s. 73).

323 Memduh Şevket Esendal, 19 Kasım 1923’de Kabil’e gelmiş, ancak gelmeden 11 gün önce 8 Kasım 1923’de Muhammed Nadir Şah öldürülmüştür, (Şimşir, *Atatürk ve Afganistan*, s. 274).

324 Şimşir, *Atatürk ve Afganistan*, s. 259–261.

2.3. Nadir Şah'ın Hazin Sonu

Afganistan'ın eski Ankara Büyükelçisi Gulam Nebi Han 1931'de görevden alındıktan sonra 1932'de Devrik Kral Amanullah Han lehine propaganda yaptığı gerekçesiyle tutuklanarak Divan-ı Harbe verilmiştir. Gulam Nebi Han, Amanullah Han zamanında; Nadir Han ve kardeşlerine karşı tercih ettiği Çarhi ailesine mensuptur. Divan-ı Harp Gulam Nebi Han'ı idama mahkûm etmiş, Kral Nadir Şah da “bir tehevvr³²⁵ anında” kararı onaylayarak Gulam Nebi Han'ı idam ettirmiştir. Bu olayın üzerinden tam bir sene sonra Nadir Şah'ın bir okulun başarılı öğrencilerine ödül vermek üzere 8 Kasım 1933'de katıldığı bir törende ödül verme sırasında³²⁶ Gulam Nebi Han'ın oğlu -veya evlatlığı- tarafından tabanca ile vurularak öldürülmüştür³²⁷. Kral'ı beş kurşunla öldüren katil ile birlikte amcaları, bazı samimi dostları da dâhil 14 kişi, Vezir-i Cenk (Harbiye Bakanı) Şah Mahmut Han'ın önünde idam edilmiştir³²⁸. Nadir Şah'ın basit bir intikam sonucu öldürülmesi Afganistan için büyük bir kayıp olmuştur. Bu olay Türkiye açısından Amanullah Han sonrası “ikinci bir şok” olarak nitelenmiştir³²⁹.

325 “Çok kızma, öfkelenme, köpürme” anlamına gelmektedir, (Ferit Develioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat**, Aydın Kitabevi Yay., Ankara, 2010, s. 1273); Kamus-u Türki'de “sonunu düşünmeden bir işe saldırma, gazap ve şiddetle hücum” ifadelerine yer verilmiştir, (Şemsettin Sami, **Kamus-u Türki**, İkdam Matbaası, Der saadet, 1317, s. 456).

326 Gubar'a göre; Kral Nadir Şah, tören için karşılama sırasında salona girdikten sonra, katil ikinci sıradaki yerinden birinci sıradaki arkadaşının omzuna tabancasını dayayarak üç kurşunla öldürülmüştür. Göğsüne; kalbinden ve ciğerlerinden yara alan kral oracıkta hayatını kaybetmiştir. Gubar da katilin Gulam Nebi Han'ın oğlu olduğundan bahsetmemektedir, (Gubar, **a.g.e.**, s. 1050).

327 Michael Griffin, **Reaping the Whirlwind**, Pluto Pres, London, Sterling, Wirginia, 2001, s. 88; Saray, **Afganistan ve Türkler**, s. 205–207.

328 Şimşir, **Atatürk ve Afganistan**, s. 271.

329 Saray, **Afganistan ve Türkler**, s. 205–207.